

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

Оленич Ярослав Ігорович

УДК 94 (477.83/.86)+930.85 (043.3/.5).

**ІСТОРИКО-СЛАВІСТИЧНА СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ
СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ ХІХ СТ.**

07.00.02 – всесвітня історія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Тернопіль – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
Федорів Ірина Олегівна,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
доцент кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Кріль Михайло Михайлович,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри історії Центральної та Східної Європи;

кандидат історичних наук, доцент
Куций Іван Петрович,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
докторант кафедри історії та етнології України.

Захист відбудеться “24” грудня 2015 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.04 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, ауд. № 31).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

Автореферат розісланий “23” листопада 2015 р.

В. о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

А. Б. Кліш

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Наприкінці XVIII – на початку XIX ст., у зв'язку із національно-культурним відродженням слов'янських народів, зростає науковий інтерес громадськості до історії слов'ян. Активізація їх культурно-освітнього життя, поширення ідеологій слов'янофільства та панславізму посприяли становленню слов'янознавства як науки, зумовили появу спеціальних досліджень з проблем історії слов'янських народів.

Славістична тематика з'являється і в наукових працях українських учених Східної Галичини XIX ст.: Олександра Барвінського (1847–1926), Івана Вагилевича (1811–1866), Якова Головацького (1814–1888), Богдана Дідицького (1827–1909), Дениса Зубрицького (1777–1862), Степана Качали (1815–1888), Омеляна Партицького (1840–1895), Антона Петрушевича (1821–1913), Філіпа Свистуна (1844–1916), Ісидора Шараневича (1829–1901), Маркіяна Шашкевича (1811–1843). Незважаючи на германізаторську політику віденського уряду, домінування польської та німецької історіографії у Східній Галичині, відсутність у більшості українських дослідників фахової історичної освіти – вони зуміли запропонувати власне бачення окремих проблемних аспектів історії слов'янських народів та українсько-польських взаємин XI–XVIII ст.

Названі вчені у своїх працях спростували постулати польської історіографії про походження галицьких українців від польського народу, науково обґрунтували самостійність української мови, заперечили поширену тезу про споконвічну приналежність Галичини до Польщі, окреслили західні етнічні межі розселення українців. У цьому аспекті особливу цінність складають праці М. Шашкевича “Русини” (1835 р.), Д. Зубрицького “Granice między ruskim i polskim narodem w Galicyi” (1848 р.), А. Петрушевича “Słów kilka napisanych w obronie ruskiej narodowości” (1848 р.).

Детальний аналіз історико-славістичної спадщини О. Барвінського, І. Вагилевича, Я. Головацького, Б. Дідицького, Д. Зубрицького, С. Качали, О. Партицького, А. Петрушевича, Ф. Свистуна, І. Шараневича свідчить, що учені досліджували актуальні проблеми історії слов'ян, не залишили поза науковою увагою важливі події культурного та національно-політичного життя слов'янських народів. Це підтверджують наукові статті Д. Зубрицького “Ведомость о Черногорском народе” (1849 р.), А. Петрушевича “Польша. Русь й ромыны” (1849 р.), Я. Головацького “Болгари” (1877 р.) і синтетично-узагальнюючі праці А. Петрушевича “О подложных старочешских письменных памятниках” (1878 р.), “Краткое историческое извѣстiе о введенiи христiанства въ Предкарпатскихъ странахъ во времена св. Кирилла и Мефодiя” (1882 р.).

Вважаємо, що наукові дослідження цих учених з окремих аспектів історії слов'ян, українсько-польських взаємин XI–XVIII ст. мали свої особливості, які не завжди враховувалися у

висновках національного слов'янознавства. Сучасна українська історична славістика опирається передусім на дослідження наддніпрянських науковців XIX ст., слов'янознавчі студії українських учених Східної Галичини не отримали належної оцінки у наукових працях. Існує потреба в детальному та комплексному аналізі історико-славістичної спадщини досліджуваних науковців XIX ст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Наукова робота виконувалась на кафедрі нової і новітньої історії та методики викладання історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в межах науково-дослідних тем “Україна в контексті європейської історії” та “Україна–Європа–Світ: історико-політичні, соціально-економічні та духовні аспекти розвитку” (рішення вченої ради ТНПУ ім. В. Гнатюка від 29 грудня 2010 р., протокол № 4).

Мета наукової роботи полягає у комплексному дослідженні історико-славістичної спадщини українських учених Східної Галичини в контексті становлення й розвитку українського слов'янознавства XIX ст.

Завдання, які необхідно вирішити у процесі дослідження вказаної наукової проблеми:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми, джерельну базу та методологію дослідження;
- простежити процес формування дослідницького інтересу української наукової громадськості Східної Галичини до слов'янознавства наприкінці XVIII ст. – на початку 30-х рр. XIX ст.;
- визначити предмет, тематику та методологію історико-славістичних студій українських учених Східної Галичини XIX ст.;
- охарактеризувати співпрацю істориків із зарубіжними та наддніпрянськими дослідниками у галузі славістики;
- висвітлити їх наукові погляди на етногенез та стародавню історію слов'янських народів;
- розкрити рецепцію ключових проблем історії західних слов'ян у працях дослідників;
- з'ясувати стан вивчення українськими ученими Східної Галичини історії південнослов'янських народів;
- виявити особливості викладу українсько-польських відносин XI–XVIII ст. у наукових дослідженнях істориків.

Об'єктом дослідження є – процес становлення й розвитку української історичної славістики у Східній Галичині XIX ст.

Предмет вивчення – тематика, зміст наукових поглядів та концепцій українських учених Східної Галичини зазначеного періоду з проблем історичного слов'янознавства.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють початок XIX ст. – 1894 р. Нижня хронологічна межа зумовлена діяльністю Руського інституту (“Studium Ruthenum”) та Перемишльського гуртка (І. Лаврівський, І. Могильницький, Й. Левицький, Й. Лозинський та ін.), появою у їхньому науковому середовищі славістичних досліджень. Верхня хронологічна межа роботи обумовлена відсутністю праць досліджуваних учених, у яких порушувались б проблеми історії слов’ян, а також новим методологічним періодом у розвитку історичної науки, зокрема й слов’янознавства, пов’язаним з діяльністю М. Грушевського у Львові після 1894 р. Однак, для того, щоб простежити процес формування інтересу української наукової громадськості Східної Галичини до слов’янознавства наприкінці XVIII ст. довелося виходити за межі окреслених хронологічних рамок.

Територіальні межі дослідження охоплюють історико-географічний регіон “Східна Галичина”, що входив до складу Австрійської (Австро-Угорської) імперії, на території якої жили й працювали вище зазначені українські учені у досліджуваний період, а також окремі держави Центрально-Східної Європи (Австрія, Литва), з якими була пов’язана їх наукова діяльність.

Методологічна основа дисертації. В основу наукової роботи покладені теоретичні положення (М. Алексієвця, С. Віднянського, Л. Зашкільняка, С. Копилова, М. Кріля, І. Куцого, І. Лисяка-Рудницького, І. Райківського, В. Чорнія та ін.), наукові принципи (науковості, об’єктивності, історизму, системності викладу змісту роботи), концептуальні підходи (плюралістичний, міждисциплінарний, структурно-системний). Дослідження здійснено на основі комплексного використання загальнонаукових (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація, узагальнення) та спеціально-історичних методів (проблемно-хронологічний, персоналогічний, ретроспективний, порівняльно-історичний, соціокультурний, метод історико-культурної атрибуції).

У дослідницькій роботі визначено науковий інструментарій та термінологічно-понятійний апарат (“знання про слов’ян”, “слов’янознавство”, “славістика”, “історична славістика”, “історична полоністика”, “українське слов’янознавство”, “слов’янознавство в Україні”, “історико-славістична спадщина українських учених Східної Галичини XIX ст”).

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена сукупністю поставлених завдань та засобами їх розв’язання.

У науковій роботі *вперше*:

- проведено комплексне спеціальне дослідження історико-славістичної спадщини українських учених Східної Галичини XIX ст.;
- цілісно охарактеризовано предмет, тематику та методологію історико-славістичних студій науковців Східної Галичини;

- висвітлено погляди дослідників на проблеми історії західних (утворення перших слов'янських держав, етнічне походження правителя держави Само, введення християнства Кирилом та Мефодієм, фальсифікацію Краледворського і Зеленогорського рукописів) й південних слов'ян (становище цих слов'янських народів під владою Османської імперії, національно-визвольний рух на Балканах у ХІХ ст.);

поглиблено:

- вивчення форм та змісту наукової співпраці українських учених Східної Галичини ХІХ ст. із зарубіжними та наддніпрянськими дослідниками;

- аналіз історіографії та джерельної бази дослідження;

набуло подальшого розвитку:

- дослідження наукових поглядів учених на етногенез слов'ян та процеси становлення державності слов'янських народів;

- висвітлення розвитку українсько-польських відносин ХІ–ХVІІІ ст. у наукових працях істориків;

уточнено:

- фактори, що сприяли формуванню дослідницького інтересу української наукової громадськості Східної Галичини до славістичної проблематики;

доведено, що:

- історико-слов'янознавчі студії займають помітне місце в науковому доробку українських учених Східної Галичини ХІХ ст. і є невід'ємною складовою в розвитку національного слов'янознавства.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали, теоретичні положення та висновки дисертації можуть бути використані для підготовки узагальнюючих та спеціальних праць з всесвітньої історії, навчальних курсів і спецкурсів з давньої, середньовічної й нової історії слов'янських країн, а також у навчальному процесі при викладанні нормативних курсів: історія слов'янських народів, історичне слов'янознавство, історичне краєзнавство.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки і матеріали дисертаційної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри нової та новітньої історії та методики викладання історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових, науково-теоретичних і науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції “Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення)” (Тернопіль, 26 квітня 2013 р.), VII Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих учених “Дні науки історичного факультету, присвячені 180-річчю заснування Київського університету” (Київ, 24 квітня 2014 р.), Всеукраїнській науковій конференції “VIII Богданівські читання” (Черкаси, 10

грудня 2014 р.), VIII краєзнавчій конференції, присвяченій Дню пам'яток історії та культури “Брідщина – край на межі Галичини й Волині” (м. Броди, 24 квітня 2015 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 8 наукових публікаціях, з яких 5 – у фахових виданнях України (з них 3 входить до міжнародних наукометричних баз даних), 3 – матеріали конференцій.

Структура дисертації сформована за проблемно-хронологічним принципом, складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (499 позицій). Загальний обсяг дисертації складає 226 с. (основний текст роботи – 172 с.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання, об'єкт та предмет наукового пошуку, хронологічні рамки, територіальні межі, розкрито наукову новизну одержаних результатів, методологічну основу дослідження, практичне значення дисертації, подано інформацію про апробацію результатів та структуру дослідження.

У першому розділі **“Історіографія, джерельна база та методологія дослідження”** проаналізовано історіографію проблеми, охарактеризовано джерельну базу, розглянуто теоретико-методологічну основу наукового дослідження. Проблемно-хронологічний та персоналогічний принципи аналізу історіографічної бази дає змогу умовно поділити її на чотири групи:

- публікації учених 1840-х – 1939 рр.;
- історичні студії радянської доби 1939 – 1991 рр.;
- дослідження українських науковців 1991 – 2015 рр.;
- праці діаспорних та зарубіжних учених 1939 р. – початку ХХІ ст.

До першої групи (1840-ві – 1939 рр.) належать прижиттєві публікації зарубіжних та національних істориків про діяльність учених Східної Галичини ХІХ ст. (рецензії, ювілейні брошури, науково-популярні нариси), а також праці міжвоєнного періоду, у яких висвітлюється їх науковий доробок. Українські радянські науковці періоду 1922–1939 рр. історико-славістичну спадщину досліджуваних постатей не вивчали.

Наукова діяльність Д. Зубрицького була предметом уваги польських істориків. У 1846 р. М. Балінський подав рецензію на працю ученого “Хроніка міста Львова”, у якій наголошував на антипольському характері дослідження українського науковця. Також відгуки на “Хроніку” подали інші польські дослідники – Т. Кульчицький, М. Дзедушицький С. Кунасевиц.

Діяльність та методологія наукових досліджень українських учених привернула увагу національних істориків – І. Лінниченка, В. Антоновича, І. Франка, М. Грушевського,

С. Томашівського, П. Свистуна, С. Шаха, І. Копача. Контакти науковців Східної Галичини із зарубіжними та наддніпрянськими дослідниками того часу вивчали І. Свенціцький, М. Тершаковець, І. Брик, К. Студинський, Ф. Свистун, М. Кордуба.

Михайло Тершаковець та М. Возняк досліджували окремі аспекти літературної, у тому числі, славістичної спадщини учасників “Руської трійці”. Останній проаналізував переклади М. Шашкевичем, Я. Головацьким, І. Вагилевичем слов’янських пісень, відзначив інтерес М. Шашкевича до історії Чорногорії.

Важливе значення для з’ясування політичних, соціально-економічних, культурно-освітніх умов наукової діяльності українських учених ХІХ ст. мають дослідження В. Щурата, О. Терлецького, Я. Гординського, М. Лозинського, І. Франка.

Автори міжвоєнного періоду – В. Ваврик та російський історик Ф. Аристов подали біографічні відомості про І. Шараневича, А. Петрушевича, Я. Головацького, І. Вагилевича.

Друга історіографічна група охоплює наукові дослідження періоду 1939–1991 рр. Г. Гербільський, З. Матисякевич, Л. Ільницька, В. Моторний, З. Урбан, Ф. Стеблій та ін. розкрили міжслов’янські зв’язки М. Шашкевича, Я. Головацького, І. Вагилевича. У працях О. Петраша, М. Шалати, Є. Гриніва, Р. Кирчіва, Т. Комаринця, З. Паславського, С. Трусевича комплексно охарактеризовано діяльність “Руської трійці”, суспільно-політичний рух у Східній Галичині в другій половині ХІХ ст. Однак, праці цього часу не позбавлені марксистсько-ленінської методології, класового підходу, заполітизованості.

Третю групу складають українські дослідження періоду 1991–2015 рр. У цей час виходить друком низка узагальнюючих біографічних праць, у яких автори акцентують лише на окремих аспектах слов’янознавчих досліджень українських учених Східної Галичини ХІХ ст. За таким принципом історико-славістичну спадщину Я. Головацького, І. Вагилевича, А. Петрушевича, С. Качали, І. Шараневича, О. Барвінського вивчали З. Матисякевич, І. Галенко Г. Дем’ян, А. Королько, О. Колосовська, Є. Дорош, С. Борчук, О. Кравець. С. Копилов подав відомості про історико-славістичні дослідження Д. Зубрицького.

Михайло Кріль у монографії “Слов’янські народи Австрійської монархії: освітні та наукові взаємини з українцями. 1772–1867” дослідив освітні та наукові взаємини слов’янської інтелігенції з галицькими українцями у період 1772–1867 рр. Праці М. Кріля – “З чеської кореспонденції Якова Головацького”, “Невідомий лист Якова Головацького”, доповнюють та уточнюють взаємини Я. Головацького з чеськими славістами. Відносини українських учених Східної Галичини ХІХ ст. із слов’янськими діячами також вивчали Ф. Стеблій, В. Моторний. Стосунки наддніпрянських інтелектуалів з науковцями Східної Галичини потрапили у поле дослідницької уваги І. Райківського.

У монографії І. Куцога “Українська науково-історична думка Галичини (1830–1894 рр.): рецепція національної історії” з’ясовано погляди досліджуваних учених на походження слов’ян, проаналізовано їх інтерпретацію українсько-польських відносин періоду XI–XVIII ст.

Проблеми методології та історії українського слов’янознавства розкриті у наукових публікаціях С. Віднянського, Р. Голика, М. Гольберга, Л. Зашкільняка, С. Копилова, М. Кріля, І. Федорів, В. Чорнія.

У науковій роботі враховуємо висновки учених, які висвітлюють проблеми становлення української історичної науки, культурний та суспільно-політичний рух у Східній Галичині досліджуваного періоду. Це праці таких істориків, як М. Алексієвець, О. Аркуша, Я. Грицак, І. Колесник, М. Мудрий, В. Потульницький, О. Сухий, О. Турій, Н. Яковенко та ін.

Певним внеском у вивчення історико-славістичної спадщини українських науковців Східної Галичини XIX ст. є статті автора цієї дисертації.

До четвертої групи відносимо історичні праці діаспорних та зарубіжних учених 1939 р. – початку XXI ст. Дослідження Б. Крупницького, І. Лисяка-Рудницького, П.-Р. Магочія, І.-П. Химки мають вагому цінність у методологічно-теоретичному плані.

Зарубіжні дослідники здебільшого акцентують на міжслов’янських взаєминах українських істориків Східної Галичини XIX ст. Значний внесок у дослідження цих стосунків здійснили чеські та словацькі учені другої половини XIX ст. – І. Панькевич, В. Гостічка, М. Мольнар, Є. Лазар, В. Жідліцький, М. Неврлий та ін.

Контакти українських і польських учених XIX ст. досліджували польські науковці С. Козак, Я. Козік. Українсько-словенські зв’язки XIX ст. проаналізували словенські дослідники Р. Штефанова, Є. Погачнік та американський учений Х. Купер. Російські історики – Н. Пашаєва, Л. Лаптева подали відомості про національне відродження XIX ст. у Східній Галичині, міжслов’янські взаємини науковців.

Таким чином, історіографія питання не вичерпує усіх аспектів поставленої проблеми. Немає комплексного дослідження, котре б висвітлювало історико-славістичну спадщину українських учених Східної Галичини XIX ст.

Наукова робота ґрунтується на широкому масиві неопублікованих і опублікованих джерельних матеріалів, які умовно можна об’єднати у такі групи:

- офіційні документи (неопубліковані та опубліковані);
- праці українських науковців Східної Галичини;
- мемуари дослідників;
- епістолярій учених.

Неопубліковані, важливі для дослідження теми, офіційні документи – (протоколи, розпорядження, звіти, списки, заяви), представлені у фонді 180 (“Головна Руська Рада”)

Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (далі – ЦДІАЛ України) та фондом 26 (Львівський університет, м. Львів) Державного архіву Львівської області (далі – Держархів Львівської обл.). Цінний за змістом джерельний матеріал зберігають збірники опублікованих документів – “Історія Львова в документах і матеріалах”, “Русалка Дністрова. Документи і матеріали”, “Головна Руська Рада (1848–1851): протоколи засідань і книга кореспонденції”, “Москвофільство: документи і матеріали”.

Неопубліковані історико-славістичні дослідження українських учених Східної Галичини XIX ст. зберігаються у фондах ЦДІАЛ України. Зокрема, у фондах – 129 “Львівський Ставропігіївський інститут”, 765 “Колекції Петрушевича Антона Степановича”.

Особливе місце у роботі займають матеріали відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України – фонди Барвінських (ф. 11), Вагилевича І. (ф. 19), Головацького Я. (ф. 36), Петрушевича А. (ф. 77), Партицького О. (ф. 154), Свистуна Ф. (ф. 188), Шараневича І. (ф. 170), у яких зберігаються історико-славістичні розвідки науковців.

Важливою групою джерел наукової роботи є опубліковані історичні праці українських учених Східної Галичини XIX ст. Зокрема, це дослідження О. Партицького “Велика славянська держава передь двома тисячами лѣтъ”; А. Петрушевича “О подложныхъ старочешскихъ письменныхъ памятникахъ”, “Краткое историческое извѣстіе о введеніи христіанства въ Предкарпатскихъ странахъ во времена св. Кирилла и Мефодія тих же учениками и проповѣдниками”; С. Качали “Коротка історія Руси”; Д. Зубрицького “Granice między ruskim i polskim narodem w Galicyi” та ін.

Наукові статті українських учених Східної Галичини вміщені у періодичній пресі XIX ст. – “Науковий Сборникъ”, “Славянскій сборникъ”, “Всемирная иллюстрация”, “Пчола”, “Галичанинъ”, “Зоря Галицька”, “Киевская Старина”, “Чтенія Московского общества Истории и Древностей Россійскихъ”, “Слово”, “Діло” та ін.

У дисертації використана неопублікована кореспонденція досліджуваних істориків, що зберігається у фондах ЦДІАЛ України – 129 “Львівський Ставропігіївський інститут”, 309 – “Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів”, 362 – “Студинський Кирило – академік” та фонді 154 (“фонд Партицького О.”) ВР ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України. Особливу цінність складають опубліковані збірники листів українських учених Східної Галичини: “Письма къ В’ячеславу Ганкѣ изъ слав’янскихъ земель”, “Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835–49”, “Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850–62” та ін.

В опублікованих спогадах О. Барвінського “Спомини з мого життя”, Я. Головацького “Воспоминания о Маркиане Шашкевиче и Иване Вагилевиче”, “Пережитое и перестраданное”, Б. Дідицького “Своежитъевые записки” простежуємо процес формування наукового світогляду цих дослідників, їх взаємини з тогочасними зарубіжними та українськими ученими.

Таким чином, джерельну базу наукової роботи склали архівні матеріали, опубліковані праці, статті, мемуари та епістолярна спадщина українських істориків Східної Галичини XIX ст.

Виходячи зі стану наукової розробки проблеми, характеру теми дисертації, мети й завдань, особливостей джерельної бази, було використано низку наукових принципів й методів дослідження, визначено понятійний апарат щодо наступних термінів:

Слов'язознавство (славістика) – це комплекс наукових дисциплін, що вивчають мову, літературу, історію, культуру, право, економіку слов'ян, їх взаємовідносини один з одним і з сусідніми народами.

Історична славістика – комплекс наукових дисциплін, що вивчають політичні, економічні і соціальні аспекти буття слов'янських народів, а також досліджують історію суспільної думки, культури і права слов'ян.

Історична полоністика – це галузь наукових знань, що вивчає історичний розвиток польського народу у всіх його суспільних проявах – політичному, соціальному, етно-культурному, економічному тощо.

Історико-славістична спадщина українських учених Східної Галичини XIX ст. – це сукупність наукових праць цих дослідників, у яких порушуються проблеми історії слов'янських народів.

Поширені у науковій літературі XIX ст. поняття та ідентифікаційні етноніми “русин”, “руський” у дослідженні вживаємо у формі (за винятком прямої мови) “українець”, “український” та похідні від них.

Рецепцію історії Білорусії та Росії українськими науковцями Східної Галичини XIX ст. у дисертації не висвітлюємо, оскільки вона не виступала предметом власне наукового вивчення дослідниками, а лише розглядалась крізь призму дискусії русофілів та українофілів про значення цих держав у національній історії.

Отже, аналіз історіографії та джерельної бази, сформовані методологічні засади наукового дослідження дозволили цілісно й об'єктивно проаналізувати історико-славістичну спадщину українських учених Східної Галичини XIX ст.

У другому розділі **“Становлення і розвиток українського історичного слов'язознавства у Східній Галичині”** простежено процес формування дослідницького інтересу української наукової громадськості Східної Галичини до слов'язознавства наприкінці XVIII ст. – на початку 30-х рр. XIX ст., визначено предмет, тематику та методологію історико-славістичних студій українських учених Східної Галичини XIX ст., охарактеризовано співпрацю істориків із зарубіжними та наддніпрянськими дослідниками у галузі славістики.

Дослідницький інтерес української наукової громадськості Східної Галичини до історії, мови, культури, літератури слов'ян (кінець XVIII ст. – початок 1830-х рр.) зумовлювався

зовнішніми і внутрішніми чинниками. Поширення просвітництва, процесів національного відродження слов'янських народів, налагодження взаємин українських учених Східної Галичини кінця XVIII ст. – початку 30-х рр. XIX ст. із Й. Добровським, В. Копітаром, П. Шафариком, О. Востоковим, П. Кеппенем – фактори, які стимулювали науковців до слов'янознавчих досліджень.

Українська інтелігенція Східної Галичини мала сприятливі умови для наукової діяльності у галузі славістики. Західноукраїнський регіон упродовж століть був тісно пов'язаний з польськими, чеськими, словацькими, сербськими, хорватськими землями. Наукові відомості про слов'ян у Східній Галичині також поширювали зарубіжні учені-славісти, музиканти і педагоги, які проживали у цей час у Львові, Перемишлі – Б. Гакет, М. Куральт, Й. Рогрер, Й. Маусс, М. Чоп, А. Нанке, В. Серсаві, М. Терлей та ін.

Перші прояви дослідницького інтересу української інтелігенції Східної Галичини до славістики безпосередньо спостерігаємо у науковому середовищі Руського інституту (“*Studium Ruthenum*”), який діяв при Львівському університеті в період 1787–1809 рр. У цьому навчальному закладі, викладалася церковно-слов'янська мова, подавались відомості про діяльність Кирила та Мефодія. Наприкінці XVIII ст. – на початку 30-х рр. XIX ст. у Східній Галичині працювала плеяда видатних національних діячів – А. Ангелович, Й. Левицький, І. Лаврівський, І. Могильницький, М. Гарасевич та ін. Зазначені учені порушили питання, єдності українців Галичини й Наддніпрянщини, самостійності української мови та її рівності зі слов'янськими.

Науковий інтерес українських учених Східної Галичини до історичної славістики у 1830-х – 1848 рр. був зумовлений поширенням романтизму, філософії Й. Гердера, ідеологій слов'янофільства та панславізму. У цей період М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький досліджували слов'янський фольклор, проблему походження українців та їх етнічні межі розселення. Свідченням цього є наукова розвідка М. Шашкевича “Русини”, альманах “Русалка Дністрова”. У 30–40-х рр. XIX ст. вийшли друком праці Д. Зубрицького – “Нарис історії руського народу в Галичині”, “Хроніка міста Львова” на сторінках яких знаходимо відомості про походження слов'ян, українсько-польські відносини XI–XVIII ст.

Переломним моментом у розвитку слов'янознавства стали події 1848–1849 рр., що актуалізували вивчення проблем історії слов'ян, сприяли відкриттю у Львівському університеті кафедри української мови і літератури. Однак, національна історична славістика не отримала інституційного оформлення – ні у Львівському університеті, ні в інших українських науково-освітніх закладах Східної Галичини XIX ст. Комплексний аналіз праць українських науковців – О. Барвінського, І. Вагилевича, Я. Головацького, Б. Дідицького, Д. Зубрицького, С. Качали, О. Партицького, А. Петрушевича, І. Шараневича, Ф. Свистуна дозволяє стверджувати, що саме вони заклали вагому основу для становлення української історичної славістики у Східній

Галичині, яке припадає на 1848–1894 рр. Предметом досліджень цих науковців були проблеми етногенезу слов'ян, окремі аспекти зі стародавньої, середньовічної та нової історії слов'янських народів, а також українсько-польські стосунки періоду XI–XVIII ст. Це підтверджують дослідження Д. Зубрицького – “Granice między ruskim i polskim narodem w Galicyi” (1848 р.); А. Петрушевича – “О подложных старочешских письменных памятниках” (1878 р.); Я. Головацького – “Болгары” (1877 р.), “Новооткрытыя свѣдѣнія о св. Меѳодіи” (1881 р.); О. Партицького – “Велика славянська держава передь двома тисячами лѣтъ” (1889 р.); С. Качали – “Коротка історія Руси” (1886 р.); І. Шараневича – “Слов'янські начатки у склоновъ Карпатъ” (1870 р.) та ін.

Окремі історики проживали та займались науковою діяльністю поза межами Східної Галичини. Б. Дідицький у 50–60-х рр. XIX ст. перебував у Відні (Австрія). Яків Головацький у період 1867–1888 рр. працював головою Віленської археографічної комісії (Литва).

Методологія наукових досліджень українських учених Східної Галичини поєднувала декілька стилів історіописання – просвітницький, романтичний, позитивістський. Русофіли – Д. Зубрицький, І. Шараневич, Б. Дідицький вважали, що суб'єктом історичного процесу є аристократичні класи та вищі суспільні групи. Дослідники-українофіли – О. Партицький, І. Вагилевич, С. Качала, О. Барвінський стверджували, що суб'єктом історичного процесу є народ у цілому.

Українські історики Східної Галичини у період 1830–1894 рр. підтримували наукові стосунки з провідними зарубіжними та наддніпрянськими науковцями – П. Шафариком, В. Ганкою, К. Ербеном, К. Запом, Ф. Міклошичем, В. Ягичем, М. Погодіним, І. Срезневським, В. Антоновичем та ін. Ці взаємини значно посилювали інтерес галицьких дослідників до проблем історії слов'янських народів, оскільки уряд Австрійської (Австро-Угорської) імперії розвитку слов'янознавства у Східній Галичині приділяв мало уваги.

У третьому розділі **“Рецепція історії слов'ян українськими ученими Східної Галичини”** висвітлено їх наукові погляди на етногенез та стародавню історію слов'янських народів, розкрито рецепцію ключових проблем історії західних й південних слов'ян доби середньовіччя та раннього нового часу.

Стародавню історію слов'ян вивчав О. Партицький. У праці “Старинна історія Галичини” учений обґрунтував теорію гето-фракійського походження слов'ян. Подібних міркувань дотримувався І. Вагилевич, який у дослідженні “Вивід слов'ян від фрако-іллїрійців” запропонував концепцію фрако-іллїрійського походження слов'ян. Також у працях істориків простежується концепція автохтонного (Я. Головацький, Б. Дідицький), наддунайського (Д. Зубрицький), азійського (Ф. Свистун) походження слов'ян та гіпотези, що поєднують елементи цих теорій (І. Шараневич, А. Петрушевич). Процеси первісного розселення слов'ян досліджували

А. Петрушевич, Ф. Свистун, І. Вагилевич. Останній висвітлив взаємини слов'янських народів з Візантійською імперією та аварами.

Чільне місце в історико-славістичній спадщині українських учених Східної Галичини ХІХ ст. займають проблеми історії західних слов'ян – Чехії та Польщі. Меншою мірою представлена історія Словаччини. А. Петрушевич висловив припущення про слов'янське походження правителя держави Само. Ім'я “Само” він виводив від слова “сім'я”. Для підтвердження гіпотези науковець наводив слов'янські імена князів “Семовит”, “Семомисл”.

В “Історії польського народу від 1058 до 1090 року” І. Вагилевич висвітлив поширення католицизму в Польщі, її стосунки з Чехією, Словаччиною, Угорщиною. У розвідці “Хронологія історичних подій чеського народу за 453–1784 рр.” історик визначив кордони Великої Моравії, у лаконічній формі виклав феодальні міжусобиці, діяльність чеських князів і королів у період середньовіччя, гуситський рух і період Тридцятилітньої війни на території Чехії.

Антон Петрушевич один з перших в українському слов'янознавстві розкрив фальсифікацію давньочеських писемних пам'яток – Краледворського та Зеленогорського рукописів.

Науковці Східної Галичини вивчали кирило-мефодіївську проблематику, що включає дослідження життя і діяльності слов'янських просвітників – Кирила та Мефодія. А. Петрушевич у праці “Краткое историческое извѣстiе о введенiи христiанства” та статті “Где умер св. Мефодий?” проаналізував введення апостолами християнства у Великоморавії та Польщі, взяв участь у дискусії навколо проблеми знаходження місця поховання св. Мефодія. Окремі аспекти кирило-мефодіївської проблематики – створення слов'янського алфавіту, протистояння Кирила і Мефодія з латинським духовенством проаналізував Я. Головацький, І. Вагилевич, І. Шараневич.

Значно менше місця в історико-славістичній спадщині науковців займає історія південних слов'ян, яка відображена у працях Я. Головацького, А. Петрушевича, Д. Зубрицького. Дослідники вивчали окремі аспекти історії Болгарії, Сербії, Хорватії, Чорногорії. Науковий інтерес учених до цих слов'ян посилювався революцією 1848–1849 рр., військово-політичними подіями 1870-х рр. на Балканському півострові.

Денис Зубрицький у розвідці “Ведомость о Черногорском народе” подав відомості про суспільно-політичне життя населення, традиції та звичаї цього народу в період ХV – першої половини ХІХ ст. Поділяючи аристократичні переконання, дослідник вивчав династичну історію Чорногорії, роль особи правителя в цій слов'янській державі.

У статтях “Нариси з Чорногорії”, “Болгары” Я. Головацький з'ясував особливості суспільно-політичного розвитку Чорногорії, Сербії, Болгарії у період середньовіччя та нового часу, висвітлив національно-визвольний рух цих народів у 70-х рр. ХІХ ст. У праці “Новооткрытыя свѣдѣнія о св. Мефодіи” науковець проаналізував грамоти римських владик Івана VIII та Стефана VI, що стосуються прийняття Болгарією християнства.

Процеси переселення хорватських племен на Балканський півострів вивчав А. Петрушевич. Він також склав хронологічну довідку про сербських правителів періоду 1050–1458 рр., з'ясував становище сербського народу в складі Габсбурзької монархії у період XVII – першої половини XIX ст.

У четвертому розділі **“Українсько-польські стосунки XI–XVIII ст. у наукових працях українських істориків”** висвітлено взаємини Київської та Галицької Русі з Польщею (XI–XIII ст.), з'ясовано становище Галичини у складі Польської держави, подано інтерпретацію українськими ученими польсько-козацьких війн наприкінці XVI–XVII ст. та гайдамацького руху XVIII ст.

Взаємини обох слов'янських держав науковці розглядали крізь призму власної національної історії, однак проблемам українсько-польських відносин дослідники присвятили спеціальні праці: Д. Зубрицький – “Granice między ruskim i polskim narodem w Galicyi”, С. Качала – “Polityka Polaków względem Rusi”.

Стосунки Київської та Галицької Русі з Польщею у XI–XIII ст. здебільшого вивчали історики-русифіли, оскільки давньоруський період вони трактували як “золоту добу” національної історії. Учені Східної Галичини XIX ст. не виробили усталених поглядів на характер стосунків Київської та Галицької Русі XI–XIII ст. з Польською державою. Д. Зубрицький, І. Шараневич, С. Качала писали про рівноправність цих взаємин, вважали, що українсько-польські конфлікти того часу зумовлювалися фамільно-родовими інтересами князів. А. Петрушевич основною причиною військових протистоянь досліджуваних держав називав релігійні мотиви. Б. Дідицький, О. Барвінський стверджували про агресивну політику Польщі стосовно Київської і Галицької Русі у період XI–XIII ст.

З'ясовуючи західні межі розселення українців, А. Петрушевич та Д. Зубрицький стверджували, що вони у XI ст. доходили до самого Кракова. Підтвердженням цього Д. Зубрицький вважав українсько-польський напис на труні польського короля Казимира IV у церкві Св. Хреста в передмісті Кракова, датований 12 жовтня 1071 р.

Українські історики Східної Галичини XIX ст. вивчали особливості приєднання галицьких земель до Польського королівства; політичний статус Галицької Русі у 1349–1387 рр.; релігійно-конфесійні відносини між Польщею та Галичиною; Городельську, Люблінську й Берестейську унії; антипольський рух галицьких українців у період XIV–XVI ст.

Аналіз наукових праць досліджуваних учених XIX ст. дає змогу виокремити два погляди на характер українсько-польських взаємин XIV–XVI ст. Д. Зубрицький, І. Шараневич визнавали законність входження Галичини до складу Польщі, спробували диференціювати інтереси королів, духовенства, шляхетського стану в польській політиці стосовно Галицького князівства. Натомість Б. Дідицький, А. Петрушевич, С. Качала висловлювали радикально протилежні міркування й

вбачали у політиці Польщі одну мету – полонізувати населення Галичини. Однак, перша і друга групи названих дослідників українсько-польські взаємини XIV–XVI ст. звужували до релігійно-конфесійного протистояння.

Українсько-польські стосунки козацької доби (друга половина XVI ст. – 1775 р.), ґрунтовно висвітлені у працях учених-українофілів, оскільки вказаний період посідав вагоме місце у їхній національній історії. У цілому науковці Східної Галичини XIX ст. спростували постулати польської історіографії (В. Коховський, С. Твардовський, Й. Лелевель, Г. Шмітт) згідно яких, особиста образа Б. Хмельницького трактувалась як основна причина українського національно-визвольного руху 1648–1657 рр., а характер війни був бунтарсько-розбійницьким. Антипольські козацько-селянські повстання наприкінці XVI – 30-х рр. XVII ст., українська національно-визвольна війна 1648–1657 рр. під проводом Б. Хмельницького, гайдамацький рух інтерпретувались українськими істориками Східної Галичини XIX ст. як основна причина падіння Речі Посполитої.

У **Висновках** узагальнено результати дослідження та сформульовано основні теоретичні положення, що виносяться на захист:

- Проведений аналіз історіографії досліджуваної проблеми дозволяє стверджувати, що більшість аспектів проблеми вивчено фрагментарно, поверхово, окремі залишилися поза увагою істориків. Відсутня комплексна наукова праця, в якій б розкривалась історико-славистична спадщина О. Барвінського, І. Вагилевича, Я. Головацького, Б. Дідицького, Д. Зубрицького, С. Качали, О. Партицького, А. Петрушевича, Ф. Свистуна, І. Шараневича. Відтак, це зумовило вибір теми наукової роботи, комплексне вивчення джерельної бази та розробки відповідної методології дослідження історико-славистичної спадщини українських учених Східної Галичини XIX ст.

- Формування наукового інтересу українських діячів Львова, Перемишля до славістики зумовлювалось зовнішніми і внутрішніми чинниками. До зовнішніх факторів слід віднести – поширення просвітництва, процесів національного відродження слов'янських народів, налагодження наукових контактів українських учених Східної Галичини кінця XVIII – початку 30-х рр. XIX ст. із зарубіжними науковцями. У Львові діяла низка освітніх установ – Львівський університет, Руський інститут (1787–1809 рр.), проживали європейські славісти, що сприяло становленню національного слов'янознавства у Східній Галичині. Упродовж кінця XVIII – початку 30-х рр. XIX ст. склались необхідні передумови для подальших досліджень у галузі славістики М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького, Д. Зубрицького, Д. Дідицького, О. Партицького, А. Петрушевича, О. Барвінського та ін.

- У результаті комплексного аналізу історико-славистичної спадщини досліджуваних учених дисертант пропонує періодизацію становлення і розвитку української історичної славістики у

Східній Галичині. Перший етап (30-ті рр. XIX ст. – 1848 р.) – поява наукових досліджень, предмет яких охоплював слов'янський фольклор, проблему походження слов'ян, українсько-польські взаємини. На другому етапі (1848–1894 рр.) – становлення української історичної славістики у Східній Галичині науковці вивчали етногенез слов'ян, окремі аспекти зі стародавньої, середньовічної та нової історії слов'янських народів, українсько-польські відносини XI–XVIII ст.

- Історична славістика не виступала самодостатньою сферою наукових досліджень українських учених Східної Галичини, а була тісно взаємопов'язана з філологічними, етнографічними, церковно-історичними, археологічними зацікавленнями дослідників. Проблеми історії слов'янських народів у працях науковців представлені неоднаково. Найбільш ґрунтовно вони висвітлені у дослідженнях А. Петрушевича, І. Вагилевича, Я. Головацького, Д. Зубрицького, О. Партицького, що дає підстави назвати цих учених славістами. Інші дослідники – С. Качала, О. Барвінський, І. Шараневич, Б. Дідицький більшою мірою популяризували наукові знання про історію слов'ян, ані ж прилучились до її ґрунтовного аналізу та осмислення. Методологія наукових досліджень істориків поєднувала риси просвітництва, романтизму, позитивізму й включала теоретичні здобутки національного і зарубіжного слов'янознавства XIX ст.

- Українські інтелектуали Східної Галичини у період 1830–1894 рр. підтримували стосунки з провідними наддніпрянськими та зарубіжними науковцями. Процес налагодження взаємин досліджуваних учених з цими діячами був логічним продовженням міжслов'янських взаємин кінця XVIII ст. – початку 30-х рр. XIX ст. й зумовлювався важливими подіями національної та слов'янської історії протягом 1830–1894 рр., приналежністю західноукраїнських земель, як і більшості слов'янських країн, до Австрійської (Австро-Угорської) імперії.

- Стародавня історія слов'янських народів була предметом досліджень А. Петрушевича, О. Партицького, І. Вагилевича, Я. Головацького, Д. Зубрицького, І. Шараневича. Значно менше цьому періоду наукової уваги приділили Б. Дідицький, О. Барвінський, С. Качала. Порівняно із ґрунтовними дослідженнями зарубіжних та наддніпрянських славістів, українські учені Східної Галичини стародавній історії слов'янських народів присвячували наукові статті, а поява синтетично-узагальнюючих праць дослідників з цього предмету припадає лише на кінець 80-х – початок 90-х рр. XIX ст.

- Українські науковці XIX ст. здійснили власний внесок у розробку питання слов'янського походження правителя держави Само (А. Петрушевич), дослідження кирило-мефодіївської проблематики (А. Петрушевич, Я. Головацький, І. Шараневич, І. Вагилевич), історії Польщі та Чехії доби середньовіччя й раннього нового часу (І. Вагилевич), доведення фальсифікації Краледворського та Зеленогорського рукописів (А. Петрушевич).

- Ученим належать спеціальні розвідки з історії Болгарії, Сербії, Хорватії, Чорногорії, проте їх кількість й зміст дають підстави стверджувати про слабку, епізодичну обізнаність

досліджуваних науковців з цими народами, порівняно з історією західних слов'ян. Незважаючи на це, порушенні ними питання – процеси заселення хорватськими племенами Балканського півострова, особливості введення християнства у Болгарії, культурна, національна, релігійна політика Османської імперії стосовно південнослов'янських народів, визвольний рух болгар, сербів, чорногорців у XIX ст., свідчать про науковий інтерес українських дослідників Східної Галичини і до цих слов'ян.

- Домінування польської історіографії у Східній Галичині, процеси формування національної ідентичності галицьких українців викликали потребу в науковців подати власну рецепцію українсько-польських взаємин. М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький, Д. Зубрицький у 1830-х – 1848 рр. обґрунтували окремішність українського населення Галичини від польського народу, аргументували наявність у нього власної етнічної території. Після революції 1848–1849 рр., коли відповіді на зазначені питання стали очевидні, предметом досліджень учених стали окремі аспекти українсько-польських стосунків XI–XVIII ст. – релігійно-конфесійні відносини між Польщею та Галичиною, антипольський рух галицьких українців у період XIV–XVI ст., українська національно-визвольна війна 1648–1657 рр. проти Речі Посполитої та ін.

Отже, незважаючи на певні хиби у наукових висновках із проблем історії слов'ян, дослідники порушували і намагалися висвітлити наукові проблеми, які в українській науковій думці Східної Галичини XIX ст. ще не були предметом спеціального вивчення. Їх праці заклали вагомому основу для подальших досліджень у галузі слов'янознавства І. Франка, М. Грушевського та його наукової школи. В історико-славистичній спадщині учених знаходимо актуальні для національного слов'янознавства наукові висновки про цивілізаційну рівність слов'ян, слов'янське походження правителя держави Само, фальсифікацію давньочеських писемних пам'яток та ін. Зростаючий сьогодні інтерес до української історичної славістики дає надію на подальше вивчення наукового доробку українських науковців Східної Галичини XIX ст., деталізацію порушених у дисертації проблем становлення та розвитку національного, у тому числі й зарубіжного історичної слов'янознавства у цьому регіоні.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНІ У ПУБЛІКАЦІЯХ:

I. Статті у фахових виданнях

1. Оленич Я. Давньочеські писемні пам'ятки у славистичній спадщині Антона Петрушевича / Я. Оленич // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія,

міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. – Вип. 11. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – С. 314–320.

2. Оленич Я. Кирило-мефодіївська проблематика у наукових працях ХІХ століття / Я. Оленич // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – Вип. 40. – С. 245–249.

3. Оленич Я. Українсько-польські стосунки ХІ–ХVІІІ ст. у слов'янознавчій спадщині Дениса Зубрицького / Я. Оленич // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – Вип. 1. – Ч. 2. – С. 168–173.

4. Оленич Я. Галицька історична славістика у 1830 – 1894 роках: предмет та методологія дослідження / Я. Оленич // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія: Історичні науки / Ред. кол.: І. Д. Пасічник, В. В. Трофимович, А. І. Смирнов та ін. – Острог: Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2015. – Вип. 24. – С. 136–143.

5. Оленич Я. Формування дослідницького інтересу в українській науковій громадськості Східної Галичини до слов'янознавства (кінець ХVІІІ ст. – 1830-ті рр.) / Я. Оленич // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. – Вип. 16. – Ч. 1. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – С. 90–97.

ІІ. Матеріали міжнародних і всеукраїнських конференцій

6. Оленич Я. Іван Вагилевич як славіст / Я. Оленич // Дні науки історичного факультету, присвячені 180-річчю заснування Київського університету: матеріали VII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених / Ред. кол.: чл.-кор. НАНУ, проф. В. Ф. Колесник (голова), доц. О. Ю. Комаренко (заст. голови), Є. С. Браїлян (відп. редактор) – К.: Логос. У 2 т. – Т. 2. – 2014. – С. 241–245.

7. Оленич Я. Козацька доба: українсько-польські стосунки в рецепції галицьких учених ХІХ ст. / Я. Оленич // Восьмі Богданівські читання: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції: Зб. наук. пр. / Ред. кол.: О. Драч, К. Івангородський, А. Котиченко та ін. – Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю. А., 2014. – С. 79–83.

8. Оленич Я. Наукова співпраця Якова Головацького з європейськими ученими ХІХ ст. в галузі славістики / Я. Оленич // “Брідщина – край на межі Галичини й Волині”. – Вип. 8. (Матеріали дев'ятої краєзнавчої конференції, присвяченої Міжнародному дню пам'яток історії та культури. 24 квітня 2015 р.). – Броди: Бродівський історико-краєзнавчий музей, 2015. – С. 89–92.

АНОТАЦІЯ

Оленич Я. І. Историко-славистична спадщина українських учених Східної Галичини XIX ст. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – всесвітня історія. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2015.

У дисертації простежено процес формування дослідницького інтересу української наукової громадськості Східної Галичини до слов'янознавства наприкінці XVIII ст. – на початку 30-х рр. XIX ст. Визначено предмет, тематику та методологію історико-славистичних студій українських учених Східної Галичини XIX ст. Запропонована періодизація становлення й розвитку української історичної славистики. Охарактеризовано співпрацю істориків із зарубіжними та наддніпрянськими дослідниками у галузі слов'янознавства. Висвітлено їх наукові погляди на етногенез та стародавню історію слов'янських народів. Розкрито рецепцію ключових проблем історії західних та південних слов'ян. Виявлено особливості викладу українсько-польських відносин XI–XVIII ст. у наукових дослідженнях істориків.

Ключові слова: українські учені Східної Галичини XIX ст., історико-славистична спадщина, історична славистика, міжслов'янські взаємини, українсько-польські стосунки.

АННОТАЦИЯ

Оленич Я. И. Историко-славистическое наследие украинских ученых Восточной Галиции XIX в. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02 – всемирная история. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2015.

В диссертации прослежено процесс формирования исследовательского интереса украинской научной общественности Восточной Галиции к славяноведению в конце XVIII в. – в начале 30-х гг. XIX в. Определено предмет, тематику и методологию историко-славистических студий украинских ученых Восточной Галиции XIX в. Предложена периодизация становления и развития украинской исторической славистики. Охарактеризовано сотрудничество историков с зарубежными и надднепрянскими исследователями в области славистики. Освещены их научные взгляды на этногенез и древнюю историю славянских народов. Раскрыта рецепция ключевых проблем истории западных и южных славян. Выявлены особенности изложения украинско-польских отношений XI–XVIII вв. в научных исследованиях историков.

Ключевые слова: украинские ученые Восточной Галиции XIX в., историко-славистическое наследие, историческая славистика, межславянские отношения, украинско-польские отношения.

SUMMARY

Olenych Y. I. Historical-Slavic heritage of Ukrainian scientists of Eastern Galicia in XIX century. – On the rights of the manuscript.

Thesis on competition of a scientific degree of the Candidate of Historical Sciences on speciality 07.00.02 – World History. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. – Ternopil, 2015.

In this scientific work the complex special investigation of historical-Slavic heritage of Ukrainian scientists of Eastern Galicia in XIX century was done for the first time.

Formation of scientific interest of Ukrainian representatives from Lviv and Peremyshl to slavistics was due to external and internal factors. The external factors include – the spread of enlightenment, national revival of Slavic peoples, establishment of scientific contacts of Ukrainian scientists of Eastern Galicia with foreign scientists in late XVIII – early XIX centuries. A number of educational institutions functioned in Lviv – Lviv University, Rus Institute (1787–1809) as well as European Slavic residents lived there that had an impact on the formation of national Slavic science in Eastern Galicia.

Because of a complex analysis of historical-Slavic heritage of the scientists studied, the dissertator offers a periodization of formation and development of Ukrainian historical slavistics in Eastern Galicia. At the first stage – the emergence of scientific historical-Slavic studios (30-ies of XIX century – 1848) the subject of research of Ukrainian historians covered Slavic folklore, problem of Ukrainians' behaviour, Ukrainian and Polish relations. The subject of study at the second stage – the formation of Ukrainian historical slavistics in Eastern Galicia (1848–1894) were problems of Slavs' ethnogenesis, some aspects of ancient, medieval and modern history of Slavic peoples, Ukrainian and Polish relations in XI–XVIII centuries.

Ukrainian intellectuals of Eastern Galicia during 1830–1894 maintained relations with leading naddnieper and foreign scientists. The process of establishing relationships of scientists studied with these figures was a logical continuation of interslavonic relationships of the end of XVIII – beginning of XIX centuries and was explained by the important events of national and Slavic history during the 1830–1894, affiliation of Western lands as well as most Slavic countries, to Austria (the Austro-Hungarian) Empire.

Ancient history of Slavic peoples was the subject of research of A. Petrushevych, O. Partytskyi, I. Vahylevych, Y. Holovatskyi, D. Zubrytskyi, I. Sharanevych. Significantly less of research attention to this period was paid by B. Didytskyi, O. Barvinskyi, S. Kachala.

Scientists of XIX century made their own contribution into the development of question of Samo's Slavic origin (A. Petrushevych), Cyril and Methodius issues research (A. Petrushevych, Y. Holovatskyi, I. Sharanevych, I. Vahylevych), the history of Poland and the Czech Republic of medieval and early modern times (I. Vahylevych), proof of falsification of Kraledvorskyi and Zelenogorskyi manuscripts (A. Petrushevych).

Scientists have special researches of the history of Bulgaria, Serbia, Croatia, Montenegro, but their number and content give reasons to believe in weak, episodic awareness of the studied scientists of these nations, compared to the history of western Slavs.

The dominance of Polish historiography in Eastern Galicia, the processes of national identity formation of Galician Ukrainians caused scientists the need to submit their own reception of Ukrainian and Polish relations. M. Shashkevych, I. Vahylevych, Y. Holovatskyi, D. Zubrytskyi justified the separateness of the Ukrainian population of Galicia from Polish people, argued the presence of its own ethnic territory. After the revolution of 1848–1849, when answers to these questions became apparent, some aspects of Ukrainian and Polish relations of XI–XVIII centuries became the subject of scientists' research.

Key words: Ukrainian scientists of Eastern Galicia of XIX century, Historical-Slavic heritage, historical slavistics, interslavonic relations, Ukrainian and Polish relations.

Підписано до друку 20.11.2015 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 105 прим. Зам. № 11/15/1-7

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"

46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.

ФО Осадца Ю.В.